

2018-10-12

dnr 5.2.1-2018-521

Sámediggi
Sámedigge
Sámedigge
Saemiedigkie

Miljö- och energidepartementet

m.registrator@regeringskansliet.se

Remiss - "Ekologisk kompensation – Åtgärder för att motverka nettoförluster av biologisk mångfald och ekosystemtjänster, samtidigt som behovet av markexploatering tillgodoses", SOU 2017:34. Ert dnr M2017/01115/Nm.

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med syfte att förbättra de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk att bevara och utveckla sin kultur. Sametingets uppgift är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas – däribland renskötelsens intressen – vid utnyttjandet av mark och vatten. Sametinget har fått möjlighet att yttra sig i rubricerat ärende och lämnar följande synpunkter.

Sammanfattning

Sametinget är positiv till att ekologisk kompensation används som en åtgärd för att kompensera för förluster av biologisk mångfald och ekosystemtjänster vid markexploatering. Sametinget stödjer utredningen överlag samt utredningens åtgärdsförslag i stort med att utveckla befintlig lagstiftning, införa försöksverksamhet och öka kunskapen. Gällande försöksverksamhet med kompensationspooler anser Sametinget att ett av länen ska vara inom renskötelsområde för att kunna utvärdera om det är möjligt utan att försvåra för renskötelsen. Övriga förslag som att ta fram vägledningar för ekologisk kompensation där ska samiska aktörer ingå, förslagsvis Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund.

Renskötselrätt och riksintresse

Sametinget saknar utredarens analys hur förslag som rör tillgången till mark- och vattenområden för kompensationsåtgärder kan komma att påverka enskildas rättigheter ur ett grundlagsperspektiv. Renskötselrätten är enligt 1 § rennäringslagen den rätt som personer av samisk härkomst har att använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar och som gäller på ett visst markområde och den gäller för obegränsad tid. Renskötselrätten omfattas av egendomsskyddet i regeringsformen och är en civil rättighet som är byggd på urminnes hävd som förvärvats genom att man under en lång tid brukat marken utan att någon hindrat en. Renskötselrätten är grundlagsskyddad och svenska myndigheter har en skyldighet att främja det samiska folkets möjligheter att behålla, utveckla och utöva sin kultur och samfundsliv. Renskötsel är en av förutsättningarna för bevarandet av den samiska kulturen. En enskild markägare kan inte avsluta förhållandet att renskötselrätt gäller på hans eller hennes mark genom uppsägning. Att renskötselrätten ska

Cujuhus/adress

Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA

Besök: Adolf Hedinsvägen 58

e-post: kansli@sametinget.se

Org.nr.: 202100-4573

Telefovdna/telefon

0980 - 780 30 (växel)

skyddas innebär att hänsyn ska tas till vilka ingrepp som kan accepteras för att renskötselrätten inte ska kränkas.

Enligt 3 kap. 5 §, första stycket miljöbalken ska mark- och vattenområden som har betydelse för renskötseln skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Enligt andra stycket ska områden av riksintresse för renskötseln skyddas mot sådana åtgärder. Områdena karaktäriseras ofta som flyttvägar, svåra passager, kalvningsområden, kärnområden och rastbeten. Kärnan i att områden av riksintresse för renskötseln utses, är att samerna har status som urfolk och därigenom rätt att utöva sin kultur och en grad av självbestämmande över sin kultur. Även kommande generationer ska tillförsäkras den rätten. Staten ska därmed tillförsäkra att renskötseln ska kunna fortsätta existera och då är markerna av den största betydelse.

Kommentarer på olika avsnitt

3.1.1 Ekologisk kompensation som hot eller möjlighet

Markanvändning, exploatering och ekologisk kompensation

Det framgår inte att halva Sveriges yta utgör traditionellt samiskt område. Idag bor det samer i hela Sverige, men om man ska definiera svenska Sápmi, det traditionella samiska området i Sverige, där det fortfarande bor flest samer så görs det enklast genom att ange samebyarnas åretruntmarker och vinterbetesmarker. Dessa omfattar ungefär 240 000 km² vilket motsvarar cirka 50 % av Sveriges yta. Det traditionella samiska området omspänner de tre nordligaste länen; Norrbotten, Västerbotten, Jämtland samt delar av Västernorrlands och Dalarnas län.

3.1.2 Miljö kvalitetsmålen och nettoförluster av biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Bedömning av nettoförluster

Även renskötseln och andra samiska näringar berörs då det är möjlig mark för ekologisk kompensation precis som för jord- och skogsbruk. Även värden för dem samiska näringarna som går förlorade ska finnas med i kompensationsåtgärder. Sametinget delar bedömningen att vid monetär värdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster ur ett ekologiskt kompensationsperspektiv, ska det beaktas att ett förlorat värde kan vara mångfalt dyrare att ersätta, än att undvika att det uppstår.

3.2.4 Förekomst och avsaknad av arter – viktig information i naturvårds- och kompensationsarbetet

Naturvårdsarter – indikatorer för naturvärde och ekosystemtjänster

Renen som indikator eller naturvårdsart lyfts inte fram trots att den visar olika tillstånd och förändringar i naturen samt att renskötarna följer den och kan tolka den. Exempelvis visar renen barriärer i landskapet och den gröna infrastrukturen. Renen är en art med en särskild viktig ekologisk funktion för andra arter, både direkt och indirekt. Sametinget vill lyfta fram att områden med höga naturvärden ofta har bra renbete. Renen är en del av den biologiska mångfalden och är ett viktigt betesdjur som vandrar mellan fjäll och kust. Renens bete i landskapet är en ekosystemtjänst som renskötseln levererar. Renskötseln är en del av den samiska kulturen som också upprätthåller många ekosystemtjänster.

3.3 Teoretiska och praktiska utmaningar

Sametinget anser att det är viktigt att lyfta medvetenheten och kunskapen att vissa miljöer inte går, eller är mycket svåra att kompensera, däribland finns renbete. Om det långsiktiga målet är att motverka nettoförluster är det även viktigt att veta att vi för bland annat renskötseln redan har haft stora nettoförluster. Exempelvis visar forskning av andel skog av lavtyp har minskat med 71 % inom renskötselområdet sedan år 1953.

6.1.3 Underlag för ekologisk kompensation

Det finns praktiska svårigheter med att hålla isär skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder i samband med prövning enligt miljöbalken vilket ställer stora krav på prövningsmyndigheterna. Det kan bli tydligare om skadelindringshierarkin lagstadgas och tydliggörs vilket Sametinget finner som positivt. Både tillståndsgivande myndighet och verksamhetsutövare behöver inför en tänkt exploatering kunskap om viktiga ekologiska samband, ekologiska funktioner och ekosystemtjänster som den tänkta exploateringen riskerar att påverka. Detta behövs för att kunna bedöma platsers lämplighet över huvud taget, ändamålsenliga skyddsåtgärder och slutligen ändamålsenliga kompensationsåtgärder. Ett fullgott underlag behövs också för att bedöma hur kompensationsåtgärder ska se ut, var de ska ske och när. Sametinget lyfter att detta även avser kunskaper om dem samiska näringarna när exploateringar och/eller kompensationsåtgärder planeras inom det samiska traditionella området. Det är också viktigt att inte bara fokusera på enskilda arter utan även olika ekosystemtjänster samt se ut ett landskapsperspektiv och då syftar Sametinget på exempelvis en hel sameby eller flera samebyar.

Avslutande kommentarer

En ökad användning av ekologisk kompensation får inte leda till lägre krav vid bedömningen av om en verksamhet ska tillåtas utan i första hand ska man försöka undvika och minimera negativ påverkan på biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Därav ska ekologisk kompensation användas med försiktighet. Sametinget anser att det innebär både risker och möjligheter. Även om en hög skyddsnivå upprätthålls i samband med prövning av exploaterande verksamheter kommer skador att uppstå på biologisk mångfald och naturens förmåga att producera ekosystemtjänster. Sametinget anser att ekosystemtjänstperspektivet är viktigt vid tillämpningen av miljöbalkens bestämmelser om ekologisk kompensation. Svårigheterna att fullt ut kompensera för intrång som innebär förluster av naturvärden och ekosystemtjänster ska dock inte underskattas. Det kan finnas risk att kompensationsåtgärder medför en negativ påverkan på andra naturvärden eller ekosystemtjänster som ett tilltänkt kompensationsområde producerar, vilket är viktigt att beakta i planeringen och lokaliseringen av kompensationsåtgärder. Vid kompensationsåtgärder inom renskötselområde ska dialog med berörda samer ske i tidigt skede. Sametinget anser inte inskränkning sker på de samiska rättigheterna. En viktig utgångspunkt är att kompensation planeras och lokaliseras utifrån ett funktionellt och landskapsekologiskt perspektiv med tydligt syfte att bevara och stärka den gröna infrastrukturen samt att stoppa förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Sametinget ser att den gröna infrastrukturen har i alla år bundit samman människans och djurens färdvägar och är nödvändiga för en fungerande renskötsel. Infrastrukturen upprätthåller viktiga funktioner inom renskötseln så som bete och betesro, ger renen skydd för väder, vind och insekter samt möjliggör årsvis förflyttning mellan betesområden och angränsande samebyar. Samernas rätt till inflytande

Cujuhus/adress

Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA
Besök: Adolf Hedinsvägen 58
e-post: kansli@sametinget.se
Org.nr.: 202100-4573

Telefvdna/telefon

0980 - 780 30 (växel)

och möjlighet att påverka besluten när mark inom det samiska traditionella området berörs är lagstadgat.

Yttrandet har lämnats av Sametingets rennäringschef. Föredragande har varit samhällsplaneraren.

Lars-Ove Sjajn
Rennäringschef

Anne Walkeapää
Samhällsplanerare

Cujuhus/adress

Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA
Besök: Adolf Hedinsvägen 58
e-post: kansli@sametinget.se
Org.nr.: 202100-4573

Telefodna/telefon

0980 - 780 30 (växel)

www.sametinget.se